

GRØNLAND

**EN BY I DISKOBUGTEN:
ERHVERVSUDVIKLING OG KULTURÆNDRING I GRØNLAND**

Indsamlet af Poul Brøbech Møller og Susanne Dybbroe i 1983-84.

Seneste opdatering: 2019

Hent den nyeste version af denne lærervejledning og en liste over samlingens genstande på unescosamlingerne.dk

LÆRERVEJLEDNING	2
Samlingens opbygning.....	2
Hvad siger genstandene?.....	3
Læsestof og billedmateriale.....	3
Et godt sted at starte, når man skal arbejde med samlingen.....	4
Sådan anvendte 6. Y. samlingen.....	5
Liste over bøger og hæfter i samlingen.....	6

LÆRERVEJLEDNING

Samlingens opbygning

Som brugere af Grønlandssamlingen skal I være opmærksomme på de forudsætninger, der ligger til grund for samlingens opbygning, idet den adskiller sig noget fra de øvrige UNESCO-samlinger, som I eventuelt har benyttet tidligere.

Genstandssamlingen tilstræber at dække felterne: erhverv (fangst, forarbejdning, transport og samfærdsel) og klædedragt, samt i mindre grad inventar og husgeråd - alt fra det såkaldt traditionelle grønlandske samfund, hvor man endnu ernærede sig primært ved fangst af havpattedyr. Da disse forhold har ændret sig meget, kan vi i mange tilfælde ikke skaffe originaler. Hvor vi kan skaffe sådanne, vil det ofte ikke være forsvarligt eller i det hele taget muligt at bringe disse ting ud af Grønland. Der foregår i disse år i Grønland en meget nødvendig kulturdebat, som søger at samle op på de seneste 30 års hektiske udvikling på egne, grønlandske præmisser. Til dette formål har man stor brug for de værdier, som ligger rundt om i form af bl.a. ældre tiders materielle kultur, redskaber, beklædning osv. Vi har derfor valgt en løsning bestående i en samling af rekonstruktioner, fremstillede i original størrelse og så vidt muligt i originale materialer og ved hjælp af originale teknikker. Vi har desuden indkøbt enkelte originale, brugte genstande, som endnu er i brug i uændret form.

De fleste rekonstruktioner er fremstillet ved Afdeling for Antropologi og Etnografi, Aarhus Universitet, af to håndværkere, der er uddannede som henholdsvis guldsmed og smed. Herudover har Moesgård Museums rekonstruktionsværksted bidraget med flere rekonstruerede genstande, specielt i træ. Forlæggene til disse genstande findes i dag på Nationalmuseet og er indsamlet på en etnografisk/arkæologisk ekspedition i Diskobugten i 1988. Genstandene repræsenterer tidsperioden (1890) 1900-1920 (1930).

Enkelte genstande, der ikke længere fremstilles, er udført af ældre mennesker, der som børn i begyndelsen af 1900-tallet lærte arbejdet med f.eks. skindberedning (hele processen fra skind siddende på fangstdyret til det er færdigbehandlet og kan bruges som materiale til eks. tøj) og naturlig indfarvning (i dag bruges cykellak), fugleskindsgarvning, fremstilling af forskellige former for fangstblærer, m.m., og som endnu kan gengive disse ting i deres korrekte udformning for denne periode.

Originale genstande er indkøbt i bygder i Umanaq-distriktet i Nordgrønland (som i teknologisk henseende på mange måder er identisk med Godhavn-distriktet), fra Egedesminde i

Diskobugten og fra en bygd i Julianehåb-distriktet. Genstandene er medtaget i det omfang, som de har gyldighed for Diskobugtområdet/ Godhavn.

Hvad siger genstandene?

Der var materielle forskelle på livsvilkårene for de enkelte hushold i Grønland, som andre steder, i perioden 1900-1920. Koloniseringen og den globale integration af Grønland satte en kæde af ændringer i gang, som alt i alt bevirkede, at der fra omkring midten af 1800-tallet var et lagdelt samfund med aftagende erhvervsduelighed (fangsteffektivitet) og begyndende nedgang i antallet af fangstredskaber. Men bemærk: vi befinder os stadig i det såkaldte "traditionelle" Grønland.

Perioden omkring århundredeskiftet var kritisk, idet der på dette tidspunkt var ved at ske en deling af befolkningen i to hovedgrupper: de, der fortsat ernærede sig ved fangst - i større eller mindre grad kombineret med fiskeri, og de, der levede af en blanding af fiskeri, lidt fangst og lønarbejde ved kolonierne. Den sidste gruppe klarede sig mindre godt og ernærede sig i stigende grad ved butik-kost (mel, gryn, ærter osv.) frem for ved grønlandsk proviant.

Genstandene i samlingen er udvalgt med henblik på at illustrere de daglige arbejdsprocesser i et hushold. Oprindeligt indeholdt samlingen både umiaq (konebåd), skindtelt og slæde, for at illustrere de elementer, som er centrale for en økonomisk velfungerende fangerfamilie i begyndelsen af 1900-tallet. Ikke alle hushold havde disse goder, og genstandene er siden udgået af samlingen pga. slitage.

Samlingen er således ikke komplet i detaljer. Husgeråd er f.eks. kun med i begrænset omfang, og netop her finder man en del genstande af europæisk oprindelse, som allerede før 1800 vandt meget stor udbredelse: kedler, gryder, synåle, kamme, sakse, spejle og glas, genstande af fajance, og f.eks. kakkelovnen, som indførtes omkring 1840.

Med genstandene 'i hånden', og ved hjælp af plancherne, som supplerer fremstillingen af en bestemt tidsperiodes erhvervskultur i Grønland, skulle der være mulighed for at give et indblik i, og en bedre forståelse for det gamle Grønland. Sammenholdt med billedserier og tekster vedrørende samtidens Grønland, er der lagt op til drøftelser af så vanskeligt håndterbare emner som "udvikling", "klimaudfordringer", "kulturarv", osv.

Læsestof og billedmateriale

Normalt ledsages samlingerne af en såkaldt 'samlingstekst', der er forfattet af indsamleren, og som omhandler samfundets historie og økonomiske, sociale og kulturelle forhold. En sådan findes ikke til denne samling. Til gengæld rummer samlingen et større bogmateriale, hvor

man kan finde læsestof til alle aldre: indskoling, mellemtrin, udskoling og gymnasieelever. Der er fakta orienterede bøger om Grønlands samfund, geografi, dyreliv og historie, og der er en omfattende bog om myter, ritualer og religiøse forestillinger. Endvidere et hæfte om shamanisme og åndemaneri generelt – med enkelte specifikationer for åndemaneri i Grønland. Der er også en bog om de nyere geopolitiske forhold til store skoleelever, samt to lektiehæfter/opgavehæfter til små skoleelever – alt sammen noget der bruges i skolerne i Grønland. Derfor er teksterne både på dansk og grønlandsk.

Der har tidligere været en fysisk bog i samlingen med titlen: "Ekspeditionen: Danmark og Grønland i det nye Arktis", af Gregers Gjersøe fra 2014, hvor man kunne rejse med på en ekspedition til Grønland og Arktis; Om klimaforandringerne, olieeftersforskningen og Danmarks og Grønlands krav på Nordpolen. Man kan i denne blive Polar Eventyrer og være med til at undersøge de udfordringer og muligheder, som Danmark og Grønland står overfor i det nye Arktis. Den kan nu i stedet tilgås som gratis e-bog på materialeplatformen:

<https://materialeplatform.emu.dk/materialer/producent/A03882/>

Se endvidere boglisten vedlagt efter denne tekst med en kort beskrivelse af de enkelte bøger i samlingen opdelt efter klassetrin og fag.

I lånermappen har vi desuden vedlagt en artikel fra 2007 skrevet af antropolog Susanne Dybbroe, der oprindeligt har etableret samlingen sammen med antropolog Poul Møller. Artiklen handler om børn og unges tilværelse og drømme i Grønland i 1990'erne - om forhold og forskelle mellem generationer i den samfundsudvikling, der har fundet sted i Grønland - som også genstandssamlingen belyser.

Lånermappen indeholder endvidere en CD med to billedserier (med knapt 200 fotos fra 1980'ernes Grønland) med tilhørende billedtekster.

Et godt sted at starte, når man skal arbejde med samlingen

Når man skal i gang med at arbejde med samlingen, er det en god ide at tage lånermappens genstandsliste frem. Her finder man den indsamlede etnografiske beskrivelser af hver enkelt genstand. Genstandene er sat op i numerisk rækkefølge, så listen fungerer som et opslagsværk. I forhold til, hvordan samlingens forskellige elementer kan bruges i et konkret undervisningsforløb, er der inspiration at hente i nedenstående eksempel fra en skoleklasse, der har brugt samlingen.

Hvis man vil have den allernyeste version af genstandslisten, eller denne lille lærervejledning og introduktion til samlingen, så kan man gå ind på www.unescosamlingerne.dk

Sådan anvendte 6. Y. samlingen

Efter 6.Y. – specialklasse – havde haft samlingen, skrev klasselæreren på et evalueringsskema, hvordan de havde brugt samlingen til en temauge om Grønland for fagene Dansk og Natur og teknik.

Hver morgen var der fællessamling med sange, oplæsning, visning af diasserie, hvor en voksen fortalte lidt om billederne og filmvisning (*Rikke på Grønland*). Ved den sidste morgensamling var der 'kaffemik' på grønlandsk vis, hvor grupperne kom på skift.

Klassen havde lavet en skattejagt, hvor de havde taget billeder af alle genstandene. Hvert barn fik et billede og skulle så finde genstanden i den udstilling, der var lavet i skolens festsal. De elever, der kunne skrive, skulle skrive genstandens navn på et opgaveark.

De tog billeder af børnene iført det grønlandske tøj, som de gerne ville have på. Nogle fandt bare en ting, som de gerne ville fotograferes med.

De lavede tableauer med grønlandske huse, kajakker, hundeslæder m.v. i karton og flamingo. De brugte figurer fra Playmobil som mennesker.

De så Jette Bangs film *Inuit* og snakkede om, hvilke redskaber børnene kunne genkende fra samlingen.

De lavede udstilling for forældrene til en julefest

November 2010

De ovennævnte film kan streames via Filmcentralen: <https://filmcentralen.dk/grundskolen>
Rikke på Grønland er en serie på tre film udgivet af det danske filminstitut i 2008:

Vinter og sælfangst

Forår og trommedans

Sommer og udflugter

Jette Bangs film *Inuit, fra bjørnens bug*: Film fra 1938 viser enestående optagelser af en livsform i Grønland (klædedragt, konebåd, skindtelt osv.), der få år efter var næsten forsvundet.

Liste over bøger og hæfter i samlingen - placeret i kasse 1.

Indskoling:

Faglig læsning med emner indenfor natur/teknik, geografi, religion o.a:

G.111 **Bog: "Faktisk Grønland"**

Peter Bering, 2011, Gyldendal

Bogen behandler emner som: naturen, de første folk, mytologi, Erik den Røde, jagt og fiskeri, byer, fester...

G116 og G117 er en af en serie "før og nu" bøger til samfundsfag:

G.116 **Opgavehæfte: "Livet - år 1200"**

Med dansk og grønlandsk tekst. Jørgen Steen, 2008, Ilinnusiorfik Undervisningsmiddelforlag

Livet – år 1200, handler om inuitfolket og deres tilværelse for 800 år siden, og hvordan livet var i Danmark på samme tidspunkt.

G.117 **Opgavehæfte: "Min egen verden"**

Med dansk og grønlandsk tekst. Jørgen Steen, 2008, Ilinnusiorfik Undervisningsmiddelforlag

Min egen verden handler om livet i vore dage i Grønland; skole, hjem, arbejde, årstiderne, butikker og afsluttes med nutidens liv i Danmark på landet og i byen.

Faglig læsning:

G.118 **Bog: "Grønland" (De små fagbøger)**

Peter Faueby, 2012, Gyldendal

I denne bog kan børnene læse om; hvordan det er at bo i Grønland; geografi, historie, skole, sælfangst, dyreliv, fester mv.

Mellemtrinnet:

Faglig læsning:

G.110 **Bog: "Grønland" (De store fagbøger)**

Peter Bering, 2006, Gyldendal

Bogen indeholder et bredt spektrum af emner: geografi, historie, erhverv før og nu, livet i den barske natur, byen Nuuk, fester mv.

Til historie og billedkunst på mellemtrin og udskoling:

G.113 **Tegneseriealbum: "De første skridt"**

- Oqaluttuaq 1 (fortællinger). Teksten er på dansk. Denne fortælling med kunstneriske akvareller handler om Grønlands forhistorie. "De første skridt", som foregår for 4500 år siden, er første del af en serie, som skildrer livet i Grønland i forskellige forhistoriske perioder. De tre andre, der ikke er vedlagt samlingen hedder: "Dorsetkulturen" (1200 år siden), "Nordboerne" (ca. 1000 år siden) og "Hvalfangertiden" (for 300 år siden) Den er udarbejdet i et tæt samarbejde med arkæologer fra Nationalmuseets Etnografiske Samling.

Tegner og forfatter: Nuka K. Godtfredsen, 2010. Special-trykkeriet Viborg. Grønlands Selvstyre, Ilinniusiorfik Undervisningsmiddelforlag og SILA - Nationalmuseets center for Grønlandsforskning.

Udskoling:

Til religionsfaget i både de ældste klasser samt gymnasiet:

G.114 **Bog: "Inuitisk religion og mytologi"**

-Myter, ritualer og religiøse forestillinger i det traditionelle inuitsamfund. Klaus Engelbrechtsen og Jørgen Thomsen, 2013, Ilinniusiorfik Undervisningsmiddelforlag

Den er opbygget af centrale og afgrænsede temaer, der uddybes med religionsfaglige tekster: skabelsesmyterne, guderne og de mytiske væsner, sjælelæren, ritualerne, shamanen, kulturmødet mellem inuit og kristendommen.

G.119 **Hæfte: "Shamaner og åndemanere – En verden mellem himmel og jord"**.

Af antropolog Rolf Gilberg, 1992, Nationalmuseet.

Et hæfte med korte tekster, der giver en let tilgængelig generel indføring i shamanisme og åndemageri med detaljerede illustrationer, fotos og beskrivelser af shamanudstyr. Man kan få svar på: hvad er en shaman, hvordan bliver man det, og hvem kan blive det?

Specifikt om grønlandske forhold på s. 10-11: (illustrationer af grønlandske åndemanere),

s.13: hvordan bliver man åndemaner på grønlandsk maner og s. 16: Endvidereom hjælpeånder

Til samfundsfag i udskolingen:

G.115 Bog: "Rigsfællesskabets historie"

Med dansk og grønlandsk tekst. Bent Mortensen og Jens Heinrich, 2017, Ilinnisiorkfik
Undervisningsmiddelforlag

Bogen er dels en kort gennemgang af den historiske baggrund for Rigsfællesskabet, og dels om de politiske forhold fra år 800 til i dag, hvor Rigsfællesskabet er til debat. Hver afsnit afsluttes med reflekterende spørgsmål, som kan bruges til diskussion i klassen.